

Кирильєва Дарія Дмитрівна, асп., обліково-фінансовий факультет, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61091. Тел.: 0660197940; e-mail: kirilieva@mail.ru.

Кирильєва Дарья Дмитриевна, асп., учетно-финансовый факультет, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61091. Тел.: 0660197940; e-mail: kirilieva@mail.ru.

Kiril'eva Dariya, postgraduate The Faculty of Accounting and Finance, Kharkiv State University of Trade and Food Technologies. Address: Klochkivska str. 333, Kharkiv, Ukraine, 61091. Tel.: 0660197940; e-mail: kirilieva@mail.ru.

Рекомендовано до публікації канд. екон. наук, доц. Т.А. Наумовою, канд. екон. наук, доц. Н.С. Герасимовою.

Отримано 1.08.2015. ХДУХТ, Харків.

УДК 657.42

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Н.Б. Кащена, О.О. Горошанська

Розглянуто інформаційно-аналітичне забезпечення управління оборотними активами як комплекс дій, спрямованих на реалізацію функцій інформаційної підтримки прийняття управлінських рішень щодо їх ефективного формування та використання. Визначено технологічні етапи інформаційно-аналітичного забезпечення як процесу формування та передавання наявної аналітичної інформації.

Ключові слова: оборотні активи, інформаційно-аналітичне забезпечення, управління.

ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ОБОРОТНЫМИ АКТИВАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Н.Б. Кащена, Е.А. Горошанская

Рассмотрено информационно-аналитическое обеспечение управления оборотными активами как комплекс действий, направленных на реализацию

інформаційної підтримки прийняття управленчих рішень по їх ефективному формуванню і використанню. Определены технологические этапы информационно-аналитического обеспечения как процесса формирования и передачи имеющейся аналитической информации.

Ключевые слова: оборотные активы, информационно-аналитическое обеспечение, управление.

INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF MANAGEMENT OF CURRENT ASSETS OF AN ENTERPRISE

N. Kaschena, E. Goroshanskaya

Stability of manufacturing and trade enterprises' activity and level increase of their competitiveness require from the management to apply flexible policy of management of financial and economic resources and, in particular, current assets. Development, implementation and control over fulfillment of managerial decisions with respect to current assets of a company demand information and analytical support of high quality. A complex of the actions aimed at formation, processing and submitting the aggregate of accounting records, economic analysis, planning, forecasting and regulatory data to the management is meant to be information and analytical support, that should be studied in three aspects (a component of management system, a complex of actions made by the managing staff, a process of forming and submitting available analytical information). Technological stages of information and analytical support of management of current assets, the implementation of which is connected with solving certain tasks of functional sub-systems of accounting, analysis, control, planning, forecasting and more, are defined. The preliminary stage covers search, collection, accumulation, storage of data with respect to availability and flow of current assets. The basic stage involves primary generalization of the received information, calculation of efficiency indices for usage of the current assets, forecasting, analysis and processing of the information data. The closing stage covers the final generalization of the analysis results, making conclusions, recommendations, planning, forecasting, control. The tasks and tools of each stage are specified. The components of management and technical maintenance of information and analytical support of current assets' management are defined.

Keywords: current assets, information and analytical support, management.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку національної економіки мистецтво управління оборотними активами підприємства полягає не лише в забезпеченні безперервності процесу виробництва і реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), але й у підвищенні результативності господарювання в умовах кризи неплатежів, зростання конкуренції та інфляції. З огляду на те, що стійкий економічний розвиток підприємств залежить від

гнучкості політики управління оборотними активами, питання інформаційної підтримки управлінських рішень щодо їх формування та використання набувають першочергової важливості. Зокрема, дедалі більш актуальним стає цілеспрямоване формування, обробка і своєчасна передача управлінській ланці релевантної інформації про стан, зміни та ефективність використання оборотних активів підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою інформаційно-аналітичного забезпечення управління підприємством займаються багато вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких варто відмітити праці В.Д. Базилевича, О.Д. Гудзинського, О.Г. Додонова, М.Я. Дем'яненка, Г.Г. Кірейцева, І.Д. Лазаришиної, О.Г. Макарчика, О.М. Хоріна, Д.М. Черваньова, А. Стріклєнда, А. Томпсона, Р. Хісріка, Н.Ф. Чететової та ін. Однак питання інформаційно-аналітичного забезпечення управління оборотними активами виробничо-торгових підприємств ще недостатньо вивчені, і в контексті важливості своєчасного та оперативного реагування на постійні зміни внутрішнього та зовнішнього середовища їх функціонування потребують подальших наукових досліджень.

Метою статті є дослідження змісту та визначення технологічних етапів інформаційно-аналітичного забезпечення управління оборотними активами підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведені дослідження показали, що вчені дають різні, проте подібні за змістом визначення інформаційно-аналітичного забезпечення.

Чететова Н.Ф. під інформаційно-аналітичним забезпеченням пропонує розуміти належним чином утворений комплекс інформаційних, організаційних, технологічних, програмно-цілевих елементів та частин, який забезпечує високу ефективність прийнятих рішень шляхом практичного й доцільного застосування інформаційних даних [1].

За визначенням С.В. Приходько, інформаційно-аналітичне забезпечення – це забезпеченість підприємства якісною аналітичною інформацією та захист його інформаційного середовища за рахунок збору та аналізу зовнішньої та внутрішньої інформації, розробки на її основі планів та прогнозів розвитку підприємства [2].

Лазаришина І.Д. зазначає, що інформаційно-аналітичне забезпечення повинно об'єктивно відображати стан підприємства на будь-який момент часу і з будь-яким рівнем деталізації, а також враховувати можливі загрози з боку зовнішнього середовища [3].

Додонов О.Г. [4] та Пилецька С.Т. [5] трактують інформаційно-аналітичне забезпечення як сукупність усіх даних, що надходять у процесі формування та управління фінансовими потоками підприємства, їх аналіз, структурування та оцінка.

Ми підтримуємо думку О.Г. Макаручука, який стверджує, що інформаційно-аналітичне забезпечення – це, насамперед, процес задоволення потреб користувачів у інформації, необхідній для обґрунтування і прийняття управлінських рішень [6].

Отримана інформація може бути розділена на два види:

- факти, як абсолютно достовірні твердження про події, які реально мали місце, про існування об'єктів чи процесів тощо;
- оцінки фактів, що повідомляються.

Виявлення, опрацювання, збереження та поширення цих видів інформації у процесі управління оборотними активами забезпечують основні функції інформаційної підтримки управлінських рішень, а саме – облік та аналіз. Облік спрямований на накопичення інформації (робота зі створення облікових даних), а аналіз – на її обробку і створення нової інформації, яка прийнятна, зрозуміла та оцінена її користувачами як корисна (робота зі створення аналітичних даних).

Оцінка ефективності прийняття управлінських рішень потребує з'ясування можливих шляхів розвитку ситуації і передбачає не лише узагальнення виявленої інформації, моделювання та оцінку ефективності альтернативних варіантів, але й контроль за виконанням прийнятих управлінських рішень. Поєднання контрольної, облікової та аналітичної функцій уможливує формування якісного обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами, яке дозволяє своєчасно ознайомитися з первинною інформацією та здійснити контроль її достовірності, вчасно виявити проблемні ситуації та здійснити прогноз розвитку подій, сформувані всебічно обґрунтовані висновки та пропозиції, розробити управлінські рішення, спрямовані на підвищення ефективності формування та використання оборотних активів підприємства, та контроль за їх виконанням. Отже, джерелами формування інформації обліково-аналітичного характеру про оборотні активи підприємства є підсистеми обліку, аналізу та контролю.

На нашу думку, інформаційно-аналітичне забезпечення управління підприємством, а отже, і оборотними активами, повинно включати не лише дані обліку, контролю та аналізу, тобто обліково-аналітичне забезпечення, а й дані прогнозування і планування, оскільки планування забезпечує оптимальне використання обмежених ресурсів підприємства для досягнення визначеної мети, а

прогнозування – одна з найважливіших функцій управління. Дані планування і прогнозування є головними джерелами інформації про можливість виробництва і реалізації продукції, а дані бухгалтерського обліку та економічного аналізу є основою для складання прогнозів та планів розвитку підприємства на майбутнє. Тому в облікових регістрах необхідно фіксувати не тільки фактичні дані про обсяги і якість, а й планову та нормативну інформацію.

З урахуванням вище приведених наукових підходів до визначення інформаційно-аналітичного забезпечення, а також на основі власних досліджень, інформаційно-аналітичне забезпечення управління оборотними активами виробничо-торгового підприємства пропонуємо визначати як комплекс цілеспрямованих дій, направлених на формування, обробку та передачу управлінській ланці сукупності даних бухгалтерського обліку, економічного аналізу, планування, прогнозування та нормативно-правових даних з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо підвищення ефективності формування і використання оборотних активів підприємства.

Таке трактування інформаційно-аналітичного забезпечення управління оборотними активами підприємства дозволяє розглядати його у трьох аспектах:

- як комплексну невід’ємну складову системи управління оборотними активами підприємства, яка передбачає збір, оброблення, використання, зберігання й аналіз інформаційних даних про формування і використання оборотних активів, і реалізується шляхом створення бази даних, необхідної для прийняття управлінських рішень;

- як цілеспрямований комплексний багатокomпонентний вплив управлінського персоналу, спрямований на обробку потоку вхідної інформації з метою отримання повної картини формування та використання оборотних активів підприємства;

- як різносторонній і всеохоплюючий процес формування й передавання наявної аналітичної інформації з метою забезпечення обґрунтованості й ефективності прийняття рішень для досягнення запланованого рівня розвитку підприємства на основі впровадження заходів з підвищення ефективності використання оборотних активів.

Технологія інформаційно-аналітичного забезпечення управління оборотними активами як процесу формування та передавання наявної аналітичної інформації передбачає три етапи, реалізація яких пов’язана з вирішенням певних завдань функціональних підсистем обліку, аналізу, контролю, планування, прогнозування тощо (табл.).

Реалізація етапів технології створення належного інформаційно-аналітичного забезпечення управління оборотними активами можлива лише за умови адекватного організаційного та технічного супроводу. На нашу думку, організаційний супровід має передбачати:

- визначення обсягу і структури інформації, необхідної для менеджерів різних рівнів;
- забезпечення ефективної системи акумулювання інформації;
- чітке встановлення параметрів і налаштування системи обміну інформацією;
- застосування надійних способів захисту наявної інформації;
- використання адаптованої інформації для обґрунтування та прийняття стратегічних рішень;
- організаційну структуру, сформовану для реалізації інформаційно-аналітичного забезпечення і втілену у конкретних функціях управління оборотними активами;
- повноваження, обов'язки, відповідальність осіб за інформаційні потоки, покладені на організаційну структуру, сформовану для реалізації інформаційно-аналітичного забезпечення;
- способи підтримки і механізми прийняття управлінських рішень за результатами аналітичної діяльності;
- розробку звітності щодо ефективності формування та використання оборотних активів підприємства;
- розробку способів аналізу і оцінювання отриманої інформації.

Технічний супровід містить засоби обчислювальної та комп'ютерної техніки, які дозволяють здійснювати фільтрування, перевірку достовірності, дублювання, стиснення і зберігання інформаційних даних [7].

Окрім сукупності технічних засобів, необхідних для пошуку, збору, передачі й зберігання інформації, технічний супровід інформаційно-аналітичного забезпечення має також включати сучасні засоби створення відповідних шаблонів і інтерфейсів, призначених для накопичення та зберігання облікових та аналітичних даних щодо оборотних активів підприємства; новітні засоби оптимізації існуючих і створення нових баз даних; формування технічної бази обробки фактичних інформаційних даних; програмне забезпечення всіх рівнів управління підприємства.

Технологічні етапи інформаційно-аналітичного забезпечення управління оборотними активами підприємства (власна розробка)

Етап	Завдання етапу	Інструменти етапу
1	2	3
1. Попередній (пошук, збір, накопичення, зберігання інформаційних даних стосовно наявності та руху оборотних активів)	1.1. Обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку підприємства за рахунок покращення ефективності використання оборотних активів	– аналіз стану оборотних активів підприємства; – вибір заходів із покращення ефективності використання оборотних активів
	1.2. Організація системи обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами	– особливості системи управління на виробничо-торговому підприємстві; – основні елементи системи обліково-аналітичного забезпечення
	1.3. Планування оборотних активів з метою забезпечення безперервності господарської діяльності (окреслення основних орієнтирів, прогнозування показників формування та сталого розвитку)	– складання планів щодо формування необхідного розміру запасів товарно-матеріальних цінностей за допомогою методів нормування та оптимізації, економічного витрачання запасів, методів економіко-математичного моделювання та екстраполяції; – стратегічні і тактичні плани; – визначення схем фінансування та джерел формування оборотних активів; – обчислення показників обсягу формування оборотних активів підприємства та джерел їх утворення; – прогнозування показників обсягу формування оборотних активів підприємства та джерел їх утворення

Продовження табл.

1	2	3
2. Основний (первинне узагальнення отриманої інформації, розрахунк показників ефективності використання оборотних активів, здійснення прогнозів, аналіз і перетворення інформаційних даних)	2.1. Надання інформаційної підтримки у прийнятті управлінських рішень	– інформаційне забезпечення у вигляді сукупності програмно-апаратних засобів; – інформаційне забезпечення у вигляді людських ресурсів, що здійснюють збір, зберігання, обробку і видачу інформації; – формування бази даних, бази знань (створення інформаційної системи)
	2.2. Аналіз обсягів формування та ефективності використання оборотних активів підприємства	– розрахунок показників оцінювання ефективності формування та використання оборотних активів підприємства; – аналіз рівня ефективності формування і використання оборотних активів підприємства; – прогнозування рівня ефективності формування і використання оборотних активів підприємства
	2.3. Техніко-економічне дослідження з метою виявлення невикористаних резервів і підготовки можливих варіантів підвищення ефективності формування та використання оборотних активів підприємства	– виявлення невикористаних резервів підвищення ефективності формування та використання оборотних активів підприємства; – визначення варіантів підвищення ефективності формування та використання оборотних активів підприємства
	2.4. Сприяння керівництву підприємства в об'єктивній оцінці оборотних активів	– аналіз і правильна інтерпретація обчислених показників ефективності формування та використання оборотних активів (у т. ч. порівняння з плановими)

Продовження табл.

1	2	3
3. Заключний (завершальне узагальнення результатів аналізу, формулювання висновків, рекомендацій, здійснення планування, прогнозування, контроль)	3.1. Контроль і планування обсягів формування та рівня ефективності використання оборотних активів підприємства	– ситуаційний аналіз; – контроль обсягів формування та рівня ефективності використання оборотних активів підприємства; – аудит оборотних активів; – попередній, поточний, заключний контроль; – стратегічне та оперативне планування
	3.2. Розробка і обґрунтування оперативних, стратегічних рішень щодо підвищення ефективності господарської діяльності підприємства	– оперативне планування; – стратегічне планування; – механізми прийняття управлінських рішень; – методи покращення раціональності формування та ефективності використання оборотних активів підприємства
	3.3. Контроль за використанням оборотних активів	– складання планів використання оборотних активів; – виявлення резервів економії витрат з обслуговування матеріальних ресурсів; – оцінка рівня запасів товарно-матеріальних цінностей; – здійснення прогнозів обсягу оборотних активів
	3.4. Формування аналітичних бюджетів як джерел акумулювання планової, облікової і аналітичної інформації	– джерела акумулювання планової, облікової і аналітичної інформації

Отже, технічний супровід інформаційно-аналітичного забезпечення управління оборотними активами виробничо-торгових підприємств:

- включає поєднання наявних комп'ютерів, мереж, засобів зв'язку, програмного забезпечення і використання їх як єдиної системи спеціальних програмно-апаратних засобів, що дозволяє здійснювати підготовку завдань, пошук, попередню обробку, збереження необхідної інформації в автоматизованому режимі;

- містить формування, ведення й використання баз даних за основними задачами інформаційно-аналітичної системи;

- призначений для створення підсистеми інтелектуального пошуку інформаційних даних у мережі Інтернет, націленої на проведення смислового пошуку інформації на семантичній основі;

- містить процедури додаткової попередньої обробки, стискування і фільтрації інформації;

- призначений для формування необхідного обсягу потрібної інформації передачу її користувачеві у найзручнішій формі на екран дисплея або в інший спосіб незалежно від форм зберігання інформації;

- залучає відповідне програмне забезпечення (різні форми візуалізації даних); різноманітні способи й інструменти обробки інформаційних даних; методи організації обробки, аналізу, передавання (у тому числі за допомогою людських ресурсів) і зберігання даних; процеси апробації й оптимізації процедур отримання інформації. Сюди належать створення баз даних, баз знань і сховища даних, що в цілому формують інформаційну систему, акумулюють параметри трансформації і використання інформації, і поєднують засоби та інструменти інформаційного впливу на процес управління.

Вважаємо, що широке використання сучасних технічних засобів та інформаційних технологій формування і переробки вихідної інформації про оборотні активи підприємства, й одержання якісно нової аналітичної інформації про їх стан, рух, ефективність формування та використання, сприяє підвищенню якості та забезпечує своєчасність аналітичної обробки інформації.

Відповідним чином оброблена і представлена управлінській ланці інформація, у свою чергу, є підґрунтям для розробки та оптимізації управлінських рішень щодо ефективного формування та раціонального використання оборотних активів на всіх рівнях управління, визначення ефективності застосовуваних управлінських заходів, внесення пропозицій щодо їх удосконалення тощо. Релевантність цієї інформації забезпечується якісним інформаційно-

аналітичним забезпеченням управління оборотними активами підприємства.

Висновки. Отже, інформаційно-аналітичне забезпечення управління оборотними активами підприємства забезпечує якісну підтримку прийняття управлінських рішень з їх формування і використання. Його слід визначати як комплекс цілеспрямованих дій, направлених на формування, обробку та передачу управлінській ланці сукупності даних бухгалтерського обліку, економічного аналізу, планування, прогнозування та нормативно-правових даних, і розглядати у трьох аспектах (складова системи управління, комплекс дій управлінського персоналу, процес формування й передавання наявної аналітичної інформації). Технологія процесу інформаційно-аналітичного забезпечення управління оборотними активами передбачає попередній, основний та заключний етапи, реалізація яких можлива лише за умови адекватного управлінського та технічного супроводу, і застосування відповідних аналітичних інструментів та методів обробки даних.

Список джерел інформації / References

1. Чечетова Н. Ф. Сутність та завдання інформаційно-аналітичного забезпечення муніципального управління / Н. Ф. Чечетова, Н. Є. Лелюк // *Коммунальное хозяйство городов*. – 2011. – № 100. – С. 162–167.

Chechetova, N.F., Leliuk, N.Ye. (2011), "Nature and tasks of information and analytical support for municipal management" ["Sutnist ta zavdannia informatsiino-analitychnoho zabezpechennia munitsypalnoho upravlinnia"], *Communal facilities of the cities*, No. 100, pp. 162-167.

2. Приходько С. В. Формування адекватного реальним виробничо-господарським процесам комплексу заходів реагування на загрози економічній безпеці / С. В. Приходько // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2011. – № 4. – С. 52–56.

Prykhodko, S.V. (2011), "Arranging a set of measures which are appropriate to the actual manufacturing and commercial processes to respond to economic security threat" ["Formuvannia adekvatnoho realnym vyrobnycho-hospodarskym protsesam kompleksu zakhodiv reahuvannia na zahrozy ekonomichnoi bezpetsi"], *Investments: practice and experience*, No. 4, pp. 52-56.

3. Лазаришина І. Д. Джерела інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства / І. Д. Лазаришина, О. В. Оренчин // *Вісник економіки транспорту і промисловості*. – 2012. – № 38. – С. 62–65.

Lazaryshyna, I.D., Orenchyn, O.V. (2012), "Sources of information and analytical support for an enterprise's economic stability" ["Dzherela informatsiino-analitychnoho zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidprijemstva"], *Herald of economics and transport in industry*, No. 38, pp. 62-65.

4. Додонов О. Г. Інформаційно-аналітична підтримка прийняття управлінських рішень / О. Г. Додонов, В. Г. Пуятін, В. О. Валетчик // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2005. – Т. 7, № 2. – С. 77–93.

Dodonov, O.H., Putiatin, V.H., Valetchuk, V.O. (2005), "Information and analytical support of managerial decisions" ["Informatsiino-analitychna pidtrymka pryiniattia upravlinskykh rishen"], *Data registration, keeping and processing*, Vol. 7, No. 2, pp. 77-93.

5. Пилецкая С. Т. Информационно-аналитическое обеспечение механизма формирования и управления финансовыми потоками предприятия / С. Т. Пилецкая // Економічний простір. – 2008. – № 12/2. – С. 124–129.

Piletskaia, S.T. (2008), "Information and analytical support of a mechanism of formation and management of financial flows of an enterprise" ["Ynformatsyonno-analytycheskoe obespechenye mekhanyzma formirovaniya y upravleniya fyansovomu potokamy predpriyatiya"], *Economic space*, No. 12/2, pp. 124-129.

6. Макарчук О. Г. Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління сільськогосподарським підприємством [Електронний ресурс] / О. Г. Макарчук. – Режим доступу : <http://nubip.edu.ua/sites/default/files/pdf>

Makarчук, O.H., "Information and analytical support for strategic management of an agricultural enterprise" ["Informatsiino-analitychne zabezpechennia stratehichnoho upravlinnia silskohospodarskym pidpriemstvom"], available at: <http://nubip.edu.ua/sites/default/files/pdf>

7. Голячук Н. В. Обліково-аналітичне забезпечення як важлива складова управління підприємством / Н. В. Голячук // Економічний аналіз: зб. наук. пр. ТНЕУ. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – Вип. 6. – С. 408–410.

Holiachuk, N.V. (2010), "Information and analytical support as an important management component" ["Oblikovo-analitychne zabezpechennia yak vazhlyva skladova upravlinnia pidpriemstvom"], *Economic analysis: a collection of research papers of Ternopil National Economic University*, Vol. 6, pp. 408-410.

Кашена Наталія Борисівна, канд. екон. наук, доц., кафедра економічного аналізу та статистики, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)731-87-27; e-mail: nat_kesh@mail.ru.

Кашена Наталия Борисовна, канд. экон. наук, доц., кафедра экономического анализа и статистики, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)731-87-27; e-mail: nat_kesh@mail.ru.

Kaschena Natalia, Ph.D., Dotsent, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)731-87-27; e-mail: nat_kesh@mail.ru.

Горошанська Олена Олександрівна, канд. екон. наук, доц., кафедра економічного аналізу та статистики, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-43; e-mail: artvladlit3010@rambler.ru.

Горошанская Елена Александровна, канд. экон. наук, доц., кафедра экономического анализа и статистики, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)349-45-43; e-mail: artvladlit3010@rambler.ru.

Goroshanskaya Elena, Ph.D., Dotsent, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-43; e-mail: artvladlit3010@rambler.ru.

Рекомендовано до публікації канд. экон. наук, проф. Н.С. Акімового, канд. экон. наук, доц. Н.С. Прокоповою.

Отримано 1.08.2015. ХДУХТ, Харків.